Turkish Studies

Volume 14 Issue 3, 2019, p. 1275-1300

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22602

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 09.01.2019

✓ Accepted/Kabul: 10.06.2019

✍ Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (07.02.2019)-Referee 2 (29.01.2019)

This article was checked by intihal.net.

KERBELA MERSİYELERİNDE HZ. MUHAMMED

Mehmet Burak ÇAKIN*

Öz

İslam ve insanlık tarihinin en üzücü ve dehşetli hadiselerinden birisi hiç şüphesiz ki Kerbela hadisesidir. Bu elim hadise, tarihe kara ve kanlı bir leke olarak geçmiş ancak günümüze kadar etkisini yitirmeden gelmeyi başarabilmiştir. Kerbela hadisesinin yüzyıllar boyunca tarihi, siyasî, itikadî, toplumsal, edebî vb. pek çok sonucu ortaya çıkmış. Kerbela hadisesi kendisine has toplumsal geleneklerin ve edebî ürünlerin ortaya çıkmasını sağlamış, klasik edebiyatımıza genel anlamda Kerbela mersiyeleleri, daha özelde ise maktel / maktel-i Hüseyin adında bir tür olarak yansımıştır.

Kerbela hadisesi ve Hz. Hüseyin ile ilgili mersiye söyleme geleneği hadisenin hemen akabinde Arap edebiyatında ortaya çıkmış, günümüze kadar farklı din ve milletlere mensup sanatçılarca çok sayıda eser verilmiştir. Türk edebiyatında da bilinen ilk örnekleri XV. yüzyılda görülmeye başlanan Kerbela mersiyeleleri ve maktel-i Hüseyinler, klasik edebiyatın her döneminde en fazla eser verilen türlerin başında gelmektedir. Bu eserlerde Kerbela hadisesi ile öncesi ve sonrasında yaşanan olaylar duygusal bir şekilde dile getirilmiştir. Kerbela mersiyeleleri ve maktellerde anlatılanlar, farklı şahsiyetlerle ilintili olarak ele alınmıştır. Bu eserlerde Kerbela hadisesi ve Hz. Hüseyin bağlamında bahsi en fazla geçen şahıslardan birinin de, Hz. Hüseyin'in dedesi olması sebebiyle Hz. Muhammed olduğu görülmektedir. Şairler eserlerinde kimi zaman yaşananları Hz. Muhammed'e şikâyet ederken kimi zaman ondan şefaat dilemektedirler. Bu çalışmada Hz. Muhammed'in Kerbela mersiyelelerinde hangi özellikleri ile yer aldığı Hz. Hüseyin ile olan münasebeti çerçevesinde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kerbela mersiyeleleri, maktel, Hz. Hüseyin, Hz. Muhammed.

* Dr. Öğretmen, MEB, E-posta: mehmetburak44@gmail.com

PROPHET MOHAMMED IN THE KERBALA ELEGIES

ABSTRACT

Kerbela event is undoubtedly one of the most saddening and terrifying event both muslim history and throughout the human history. This terrifying event is known bloody event in the history but its effects go on until now. Kerbela event caused lots of results such as economical, political, social, historical and literal for centuries. This event caused special customs and literal pieces and also it reflects our classical literature in generally as Kerbela elegy and in private reflects as maqtel-i Huseyn.

The singing elegy tradition about Kerbela event and Hz. Huseyin first seen in Arabic literature after the Kerbela event but in different religion and nations so many artists gave lots of pieces. Kerbela elegies and Maqtel-i Huseyins which are seen in the 15th century and also known the first examples are the most prolific pieces of classical literature in every era. In these pieces Kerbela event and before-after are reflected in a emotional tone. The things which are said in Kerbela event and maktels are about different characters. In these pieces Hz Mohammed is seen in lots of parts as he is the grandfather of Hz Huseyin in the concept of Kerbela event and Hz Huseyin. Poets sometimes complain about the events to Hz Mohammed and from time to time they want backing from him. In this study Hz Mohammed's position about Kerbela elegies and his relationship between Hz Huseyin is studied.

STRUCTURED ABSTRACT

In Classical Turkish literature elegy is the name of literary form that is written to praise dead people and feel their sorrows after their death. Elegies are the text which are very sentimental. Huseyin is one of the most important person and there are a lot of elegies about his death. There are so many Works about his death and elegies about Huseyin. So Maktel-i Huseyin came true which is an important literary form after his death.

Just after Kerbela event elegies were seen in Arabic literature and the first topics were murders, oppresses, greatness of injustice, Huseyn and ahlul bayt's rightfulness, revolt against tyranic Emevi government and the significance of taking revenge. After a short time some examples were seen in İran literature, Turkish literature and other İslamic literatures. Even some non-muslim people gave some pieces but after a time people wrote these pieces to cry and affect people so some legendary information penetrated maktels and some superstitions were seen in maktels.

The race and personality of Huseyin and some information about him plays an important role in sunni and şia traditional. His mutiny, death and some effects about him caused an important effect both two traditions. But in shia traditions Kerbela event and Ashura help dynamic this tradition and custom. Therefore this was always commemorated by people. Writing works about Huseyin and Kerbela

event was recommended by especially Ahlul bayt imams. Also shia statesmen supported these works and this was an important factor in developin of these forms.

The first Works which tell the kerbela events were in elegy forms but later it became maktel and it gave details about the event. Although fourteen centuries the saying of elegy tradition continued until our period. The relatives of Huseyin have the first elegy examples and when Huseyin saw his girl sukeyne was crying the first elegy emerged.

It can be seen in the sources that were told by Huseyin's sisters Zeynep and Ümmü-Gülsüm, his girl Sukeyne, his son Zeynel Abidin, his wife Rübâb binti İmrü'l-Qays, his step mother Ümmü'l-Benîn, Ümmül Lokman Binti Aqil Bin Ebu Talib. Poems especially told by Ahlul bayt people Show the innocence and rightfulness of them. After kerbela event Ahlul bayt people tries to Show their rightfulness and innocence via these poems because they were under the opression and cruelty. These poems became popular among community and people did not believe the tyranic government against Ahlul bayt. Apart from Ahlul bayt people some people who love Ahlul bayt told and wrote some poems after Kerbela event. The poem that was witten by Arabic Linguistic Ebu Esved El Duali is very popular and he also was the closest friend of Ali. Ubeydullah bin Hurr el-Cu'fî, also wrote a poem about hz Huseyin because Huseyin and Ubeydullah bin Hurr el-Cu'fî met in Iraq and Huseyin wanted help from Ubeydullah bin Hurr el-Cu'fî but he did not accept this offer and he became very sad later and the poem was about this event.

In the first era poems it can be seen sorrow and anger together but later it is seen taking revenge feelings, challenge against revolt and oppressions. The Poets tell the innocence and rightfulness of Huseyin in these poems.

In Turkish literature the first Works about Kerbela event are seen in the 15th century and the first work which is known is Yazıcıoğlu Mehmet's Muhmmediye's some parts. Also the other work which is known is also in the 15th century and it was seen in Sinan Paşa's Tazarru-name work.

In maktels Kerbela event's emerge and the developments after kerbela event are showed in a detail position. Huzeyin and his relatives' troubles and hard situations were seen in the poems(especially Huseyin's and his relatives' thirsty).The killing of Huseyin and his relatives and the Ahlul bayt's exile to Kufa and Damascus are told by the poets in a sentimental tone. Also in this journey women and children were under the opression and tyranism. The people who cause the Kerbela event and oppressions were seen in Kerbela events so many times. We can see some people in these poems such as Yezid who wants to protect his sultanete which is not suitable for islamic and social rules, commander Ömer bin Saf, Şimr ibn-i Zilcevşen who wants to kill Huseyin most and Yezid's Kufe governor Ubeydullah bin ziyad. Generally these people were damned in these poems and sometimes swore by the poets. It is thought that swearing them is suitable and if you do not swear them you can be damned. The evenst in Kerbela mersiyes are related to Huseyin's greatness and personaliyy. And in these poems we can see Mohammed, Ali and Fatıma and their wonderful personality. Also the opression tyranism were seen in these poems. Mohammed who is commemorated by

adjectives such as Rahmeten-li'l-âlemin, Fahr-i Cihân, Fahr-i Âlem, Seyyidü'l-Mürselin, Hatemü'l-Enbiya is seen Kerbela mersiyes so many times.

In Kerbela elegies Prophet Mohammed is seen so many times and his wonderful personality and greatness is shown in the poems. By verse of Koran, hadith and prophetic biography his greatness is supported. By commemorating Prophet Mohammed, his grandson Hz Huseyin is also commemorated and his greatness is shown in the poems. Besides, the wildness and the tyranism of the murders in Kerbela is shown.

In Kerbela elegies Prophet Mohammed's big sadness is told and it is said that as they caused him to be sad they could not be muslim and Prophet Mohammed will not help them. Also it is said that Prophet Mohammed will show responsible them because of the cruel event.

Poets usually wants helps from Prophet Mohammed at the last of the works. The hope of helping of Prophet Mohammed plays an important role in writing mersiyes. Also the rumors about giving work about Huseyin and Kerbela event also plays significant role while writing poem.

Keywords: Kerbala elegies, maqtel, Hz Huseyin, Hz Mohammed.

Giriş

Klasik Türk edebiyatında ölen kimselerin ardından onları methetmek ve ölümlerinin acılarını hissettirmek amacı ile yazılan eserlere mersiye denilmektedir. Mersiyelerde ölenin iyilikleri, olumlu özellikleri ve değeri anlatılarak arkasından bıraktığı acı, duyulan üzüntü ve şairin o kişiye olan ilgisi duygusal bir şekilde anlatılır (İsen, 1993: 13; Akkuş, 2006:153). Mersiyeler, ölenin iyiliklerinin ve meziyetlerinin dile getirilmesinden dolayı ölenin ardından yazılan methiye olarak nitelendirilebilir (Canım, 2012:127).

Mersiyeler içten duygularla kaleme alınmış metinlerdir. İnsan ölümleri etrafında gelişmiş bir tür olmakla birlikte az da olsa savaşların yıktığı yerleşim birimleri, çok sevilen at ve kedi gibi hayvanların ölümü üzerine yazılmış olan örnekleri de bulunmaktadır. İnsanlık tarihindeki ilk mersiyenin Kabil'in, kardeşi Habil'i öldürmesi üzerine söylenen manzum "Âdem Mersiyesi" olduğu kabul edilmektedir. İslam öncesi Türk edebiyatında bu tür metinler sagu ve ağıt olarak isimlendirilmiştir (Akkuş, 2006:153).

Mersiyelerde kaside, gazel, kıta, terci-i bent gibi farklı nazım şekilleri kullanılsa da genellikle mesnevi ve terkib-i bent nazım şekillerinin tercih edildiği görülmektedir. Mersiyelerde konunun işlenişine en uygun nazım şeklinin terkib-i bent olduğu düşünülebilir. Her bent; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin yazılmasında uygun bir bölüm oluşturarak konunun daha iyi işlenmesini sağlamaktadır (Akkuş, 2006:153).

Mersiyelerde; felekten ve devrandan yakınma, kendisine mersiye yazılan şahsa övgüde bulunma, o kişi için dua ile Allah'tan rahmet ve mağfiret talep etme gibi bölümler bulunmaktadır. Mersiyelerin ilk bölümünde dünya hayatının faniliği, dünyaya gönül vermemenin ve ahiretten gafil olmamanın önemi gibi hususlar vurgulanır. Daha sonra ölen kişinin övgüye layık vasıfları biraz da mübalağa ile dile getirilir. Şair kimi zaman o şahsın ölümüne inanmak ve bu durumu kabullenmek istemez, kimi zaman da konuyu kendisinin de bir gün öleceği gerçeği ile ilişkilendirir. Dua bölümünde ise ölen için rahmet ve cennet talebi; kalanlara da sabır, sıhhat ve afiyet gibi temennilerde bulunulur (Canım, 2012:128).

Ölümü üzerine kendisine en fazla mersiye yazılan kişilerin başında Hz. Hüseyin gelmektedir. Kendisine yazılan mersiyeler ve ölümünü anlatan eserlerin çokluğu ve kendine has özellikleri maktel /

maktel-i Hüseyin adı verilen bir edebî türün oluşmasını sağlamıştır. Makteller; her ne kadar mersiye olma özelliğini taşıyalar da, Hz. Hüseyin gibi dinî bir şahsiyetin etrafında, dinî bir heyecanla ele alınmış ve aynı konuda fazlaca örneğin verilmiş olması sebebiyle bağımsız bir tür olarak değerlendirilmelidir. Buna ilaveten Al-i Aba mersiyeleri ve Ehlibeyt sevgisini dile getiren metinler de bu türün alt başlıkları olarak değerlendirilebilir (Akkuş, 2006:138).

Kerbela hadisesinin hemen akabinde; Arap edebiyatında ortaya çıkmış olan Kerbela mersiyelerinde ilk zamanlar işlenen cinayet, zulüm ve haksızlığın büyüklüğü, Hz. Hüseyin'in ve Ehlibeyt'in haklılığı ve makamı, zorba Emevî idaresine karşı başkaldırmanın ve intikam almanın gerekliliği gibi konular işlenmiştir. Bir süre sonra İran edebiyatında, daha sonra Türk edebiyatında ve diğer İslam edebiyatlarında örnekleri görülmeye başlamıştır. Hatta farklı dinlere mensup kişilerce de bu konuda eserler verildiği bilinmektedir. Ancak zamanla gerçek olayları anlatmaktan ziyade okuyucuları ve dinleyicileri etkileyip ağlatmanın esas amaç edinilmesinden dolayı maktellerin içerisine hurafî bilgilerin girerek hadisenin efsaneleştirildiği durumlar da ortaya çıkmıştır.

Hz. Hüseyin; soyu, şahsiyeti, kendisi ve ailesi hakkında nazil olan ayetler ve varid olan hadisler dolayısıyla hem Şii hem de Sünnî gelenekte önemli bir makama sahiptir. Kıyamı, şehadeti ve bunların oluşturduğu etki, her iki gelenek için de önemli neticeler doğurmuştur. Ancak Şii gelenekte Kerbela hadisesi ve Aşura, bu geleneğin canlılığını ve sürekliliğini sağlayan en önemli unsur olmuştur. Bu yüzden Kerbela hadisesinin sürekli anılmasına büyük önem verilmiş, Kerbela ve Hz. Hüseyin ile ilgili eserler verilmesi Ehlibeyt imamı tarafından bizzat tavsiye edilmiştir. Bu konuda Şia'nın literatüründe yer alan rivayetler bulunmaktadır. İmam Cafer-i Sadık'tan rivayet edilen "*Hüseyin için bir beyitlik de olsa yazdığı şiire ağlayan ve onunla on kişinin ağlamasını sağlayan kimse için cennet vardır.*" (Reyşehrî, 1370: 6/327) hadisi Hz. Hüseyin ve Kerbela için mersiye yazılmasının gelenekteki yerini anlatması açısından önemlidir. Şia geleneğinde bu konuda eserler verilmesini teşvik eden hususlardan biri de devlet adamlarının bu konudaki tutum ve teşviki olmuştur. Örneğin İran edebiyatının önemli şairlerinden Muhteşem-i Kâşânî, Safevî hükümdarı Şah Tahmasp'ı övmek için bir kaside yazıp kendisine sununca; şah kendisi için böyle bir kaside yazılmasını kabul etmeyerek Ehlibeyt'i, İmam Ali ve diğer imamı öven kasidelerin yazılmasının daha doğru olacağını, bunu yapanların Allah katında mükâfalandırılacağı gibi kendisinden yana da cayizeyi hak edeceklerini belirtmiştir (Yahakkî ve Ferzad, 1386: 38).

Arap Edebiyatında Kerbela Mersiyeleri ve Maktellerin Doğuşu

Maktel kelimesi; Arapçada ism-i zaman ve ism-i mekân olarak öldür(ül)me yeri ve zamanı anlamına geldiği gibi masdar olarak da "katl" yani öldür(ül)mek anlamına gelmektedir.

Cahiliye devrinden itibaren savaş ve öldürmeleri anlatmak için kullanılan maktel kelimesi, ıstılâhî anlamını İslam'ın gelişinden sonra kazanmıştır. Hz. Peygamber devrinden itibaren düşmanlarla, daha sonraki dönemlerde de Müslümanların kendi içinde siyasî sebeplerle yaptığı savaş ve mücadeleler, kaynaklarda genellikle "maktel" başlığı ile ayrılan bölümler halinde yer almıştır. Ölen kişilerin değerine binaen daha sonra maktel adı verilen müstakil eserler verilmiş, bu eserlerde konu edilen şahısların öldürülme hadiselerinin yanı sıra faziletleri de anılmaya başlanmıştır. İlk makteller, önemli şahsiyetlerin öldürülmesini gören veya bunlardan duyanlar aracılığıyla bilgi vermek üzere kaleme alınmıştır. Bu metinlerde İslâmiyet uğruna şehit edilen şahsiyetlerden bahsedilmiş, Hz. Peygamber'in akrabalarının ve özellikle Hz. Ali ve evladının savaşlar, suikastlar ve başka sebeplerle öldürülmesi konuları etraflıca işlenmiştir. Maktellerde rivayet zincirinin ve istifade edilen kaynakların anılmasına rağmen tarihî gerçeklere uymayan dinî-efsanevî unsurların da yer aldığı, konunun genellikle duygulu ve hamasî bir üslûpla aktarıldığı dikkat çekmektedir (Güngör, 2003: 455).

Hz. Hüseyin'in dostlarından ve ailesinden 72 kişi ile birlikte Bağdat'ın yaklaşık 100 km güneybatısında 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680) tarihinde Emevilerce şehit edilmesini (Öz, 2002: 25/271) konu edinen, sonraki dönemlerde müstakil eserler verilen ve bir edebî tür olma özelliği kazanan

maktel-i Hüseyinlerin temeli Arap edebiyatında atılmıştır. Kerbela hadisesi ile ilgili ilk eserler, yaşanan acıyı anlatan mersiye halinde iken zamanla olayı ayrıntıları ile anlatan maktellere dönüşmüştür. Ancak Kerbelâ hadisesi ve Hz. Hüseyin için mersiye söyleme geleneği yaklaşık 14 asır geçmesine rağmen günümüzde de hâlâ devam etmektedir. Hz. Hüseyin için söylenen ilk mersiye örnekleri yine Hz. Hüseyin'in yakınlarına aittir. Hatta kaynaklarda geçen ve Hz. Hüseyin'in, Aşura günü kızı Sükeyne'nin ağladığını görünce ona hitaben söylediği şiir, bu mersiyele ilk kabul edilebilir:

“Can bedenimde olduğu sürece hasret gözyaşlarıyla kalbimi yakma

Ey kadınların en iyisi, öldürüldüğüm zaman bana ağlamaya en layık kişi sensin

Ey Sükeyne, Ölümüm ile birlikte yakında uzun uzun bir ağlamalar seni bekliyor” (Sahibkarî, 1379: 17).

Hz. Hüseyin'in yakınlarının, özellikle kadınların Hz. Hüseyin için söylediği mersiyele kaynaklarda yer almaktadır. Bunlardan ilki bizzat Kerbela hadisesini yaşayan; kardeşleri, çocukları ve yeğenleri gözünün önünde öldürülen Hz. Zeynep'tir. Hz. Zeynep'e ait mersiyelelerden Kerbela şehitlerine selam gönderdiği şiiri şu şekildedir:

“Selam olsun Taff'ın sakinlerine ve o kabirlerde yatan Ruhullah'a

Bu tepe ve çöllerin kenarında geceleri Allah'a ibadet eden yiğitlerin kabirlerine

Bu kabirler onlar için geniş ve ebedi saraylar olmuştur.” (Sahibkarî, 1379:17).

Yine Hz. Hüseyin'in kızkardeşi olan Ümmü Gülsüm'e ait olan şu mısralar kaynaklarda yer almaktadır:

Analarınıza yazıklar olsun ki kardeşimi haksızca ve zalimce öldürdünüz

Çok yakında alevli bir ateşle cezalandırılacaksınız

Sizler öyle kanları döktünüz ki

Kur'ân ve Muhammed (sav) onların dökülmesini haram kılmıştır.” (Sahibkarî, 1379: 17).

Hz. Hüseyin'in kızı Sükeyne, oğlu Ali Zeynelabidin, hanımı Rübâb binti İmrü'l-Kays, üvey annesi Ümmü'l-Benîn, amcasının kızı Ümmü Lokman Binti Akil bin Ebu Talib gibi Hz. Hüseyin'in en yakınlarının söylemiş olduğu mersiyele de bulunmaktadır. (Sahibkarî, 1379: 18). Özellikle Ehlibeyt'e mensup kişilerin söylediği şiirler, Hz. Hüseyin ve Ehlibeyt'in mazlumiyetinin yanı sıra hakkaniyetini de dile getirmektedir. Kerbela katliamından sonra kendileri de öldürülme tehlikesi ile karşı karşıya kalan, tekfir ve tehcir edilen, minberlerden kendilerine sövülen Ehlibeyt mensupları; bu şiirlerle aleyhlerine olan atmosferi de değiştirmeye çalışmıştır. Zira şairlik ve hatiplik yönü güçlü olan bu şahsiyetlerin söyledikleri sözler, halk içerisinde yayılmakta, bu sayede dönemin yöneticilerinin aleyhte yaptığı propagandaların etkisini kırmakta veya azaltmakta idi. (Arab ve Şerbetdâr, 1392:9; Taha Hamide 1968:159).

Ehlibeyt'in haricinde, Ehlibeyt'i seven ve yapılan zulmü kabul etmeyen kimselerce söylenmiş şiirler de Kerbela hadisesinden hemen sonra söylenmeye başlanmıştır. Konuyla ilgili Hz. Ali'nin yakın ashabından, Hz. Ali ve Ehlibeyt'e olan muhabbeti ile tanınan meşhur Arap dildisi (Topuzoğlu, 1994: 311) Ebu Esved ed-Düelî'ye ait olan şiir meşhurdur. Hz. Hüseyin'in Irak'ta kendisi ile karşılaşp yardım istediği ancak bu yardım isteğini geri çeviren Ubeydullah bin Hurr el-Cu'fî, pişmanlığını da ifade ettiği bir şiir yazmıştır. Yine hicrî birinci yüzyılın şairlerinden Akbe bin Amr es-Sehmî, Kerbela'yı ziyaret ederek orada gam ve kederini dile getirdiği bir mersiye söylemiştir (Şubber, 1388:1/96). Kumeyt bin Zeyd El-Esedî Haşimiyyât'ında Kerbela hadisesini en büyük musibet olarak anar ve Hz. Hüseyin'in mazlumca ve feci bir şekilde şehit edilmesinden söz eder (Ali Salih, 1408: 42). Süleymân bin Katte, Amîr bin Malik, Yezîd bin Rebî'a, Ubeydullah Bin Amr, Fadl Bin Abbas bin Abdulmuttalib, Muğire

bin Nevfel Bin Haris, Mus'ab bin Zübeyr bin Avvam ile Mervan bin Hakem'in kardeşi Yahya bin Hakem bin As gibi birçok isim Hz. Hüseyin için mersiye söyleyen kimselerdir (Şubber, 1388:1/51).

İlk dönem şiirlerinde hüznün ve öfke bir aradadır. Şairler, eserlerinde bir yandan Hz. Hüseyin'in mazlumiyetini anlatırken bir yandan da Hz. Hüseyin'in katillerine karşı ayaklanarak intikam için insanları teşvik etme amacını taşımaktadır. İnsanları, zulüm ve haksızlığa karşı mücadele etmeye çağırmaktadırlar. (Arab ve Şerbetdâr, 1392:9, Taha Hamide, 1968:159, Şubber, 1388:1/51).

Hicrî II. yüzyılda yazılan mersiyeler içinde İmam Şafî'nin yazmış olduğu mersiye meşhur olmuştur (Şubber, 1388:1/214). Sonraki dönemlerde Ebu'l-Ferec el-İsfahanî'nin yazmış olduğu Makatilü't-Talibîn adlı eseri ile Ebû İshâk İsferâyînî'nin yazmış olduğu Nûru'l-Ayn fî-Meşhedî'l-Hüseyin adlı eserleri bu türde kaleme alınan önemli eserlerdir (Karahana, 1939:3; Öznel Güder 1997: XVIII; Arslan 2001: 6-7).

İran Edebiyatında Kerbela Şiirleri

İran edebiyatında, Hz. Hüseyin ve Kerbela hadisesini konu edinen eserler Büveyhoğullarının yönetimi ele almasından sonra gelişmiştir. Büveyhoğulları, Şiî olmaları sebebiyle İran'da Şia'ya ait düşünce ve faaliyetleri yaymıştır. Büveyhoğulları döneminde Kerbela hadisesi ve Aşura'nın anılması, bu bağlamda maktel ve mersiyelerin yazılıp okunması ile yas merasimlerinin düzenlenmesi gibi faaliyetler ilk kez devlet eliyle resmen yapılmıştır. Böylece Şia düşüncesi İran'da siyasî ve toplumsal üstünlük elde etmiştir (Ahme, 1395:131; Seyyidî ve Ostadî 1388:73).

İran edebiyatında Hz. Hüseyin ve Kerbela ile ilgili ilk eser olarak Ebu'l-Hasan Mecdi'd-dîn Kisayî'nin 50 beyitlik kasidesi kabul edilmektedir. Kisayî, Firdevsî-i Tûsî'nin çağdaşıdır (İmamî, 1374:71; Mücahidî, 1379:59; Tabatabayî, 89:153).

İran'da hicrî V. yüzyıldan Safevîlerin iktidara geldiği X. yüzyıla kadar Baba Tahir-i Hemedânî, Hakîm Senâyî, Attâr Nişâbü'rî, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Seyf-i Fergânî, İbn-i Yemîn, Selmân-ı Sâvecî, Ebû'l-Mefâhîr Râzî, Kavâmî Razî, Hâce Kirmânî, Hüsâmeddîn Husfî, Ehlî-i Şîrâzî, Baba Figanî, Vahşî gibi İran edebiyatının birçok sanatçısı eserlerinde Kerbela ve Hz. Hüseyin ile ilgili mersiyelere yer vermiştir. (Seyyidî ve Ostadî 1388:75-77; Ahme, 1395:132).

Safevîlerin, İran'da iktidara gelmesi ile Kerbela konulu şiirlerin zirveye taşındığı görülmektedir. Hicrî X. yüzyılda yaşamış olan Muhteşem-i Kâşânî'nin yazmış olduğu terki-i bend bu türe yeni bir soluk getirmiştir. Muhteşem-i Kâşânî'nin eseri yeni bir çığır açmış ve kendisinden sonra bu türde eser veren sanatçıları etkilemiştir. Bu eser İran edebiyatında Kerbela mersiyeleri açısından şaheser kabul edilmektedir (Seyyidî ve Ostadî 1388: 77; Ahme, 1395:132).

İran edebiyatında maktel türündeki en meşhur eser ise Vaiz-i Kâşîfî'nin yazmış olduğu *Ravzatu's-Şühedâ* adlı eserdir. Bu eser, sadece İran edebiyatı açısından önemli olmayıp tercüme ile farklı edebiyatlara da tesir etmiştir. İran'da uzun bir süre Muharrem ayının ilk onunda her gün bir meclisi okunan kitap, bu yas merasimlerine ravza-hanî (ravza okuma) adını verecek kadar önemli bir etkiye sahip olmuştur (Tehrânî, 1405: 11/294; Rusta ve Karaçahî 1395: 48). Sâib Tebrîzî ve Bîdil Dehlîvî gibi sanatçılar da bu türde eserler veren diğer önemli sanatçılardır.

Safevîlerden önceki dönemde maktel türü fazla gelişmemiştir. Bu dönemde yazılan eserler olayı sade ve lirik bir üslup ile ele almaktadır. Maktel türü esas gelişimini Safevîlerden sonraki dönemde göstermiştir. Ancak bu dönemde de efsanevî ve abartılı unsurlarla hurafelerin eserlerde çokça yer aldığı ve Kerbela hadisesini zaman zaman başka bir çehreye büründürdüğü görülmektedir.

Türk Edebiyatında Kerbela Şiirleri

Türk edebiyatında Kerbela ile ilgili eserler XV. yüzyıldan itibaren görülmeye başlamaktadır. Bilinen ilk örneği ise Yazıcıoğlu Mehmed'in, Muhammediye adlı eserinde yer almaktadır. XV. yüzyıldaki bir başka örnek ise Sinan Paşa'nın, Tazarru-nâme adlı eserinde yer almaktadır. "Na't-ı

Emîrû'l-Mü'minîn Hüseyin Radiyallahu Anhî başlıklı bu kısım, bilindiği kadarıyla Türkçe yazılan tek mensur mersiye olma özelliğini taşımaktadır (Çağlayan, 1997: 37). Kerbela hadisesinin baştan sona meclisler halinde yazıldığı maktel türünde bilinen ilk Türkçe eserin Kastamonulu Şazi'nin "*Dastan-ı Maktel-i Hüseyin*" adlı eseri olduğu görüşü meşhursa da (Güngör, 27/456-457) Özçelik yaptığı çalışmada Kastamonulu Şâzî'ye ait olduğu söylenen eserin aslında Yusuf-ı Meddah'a ait olduğunu, iki ayrı müellife ait iki maktelin olmadığını, hatta Kastamonulu Şâzî diye bir kimsenin yaşamamış veya Yusuf-ı Meddah'ın kendisi olabileceği ihtimalini değerlendirmektedir (Özçelik, 2008: 60-86;).

Türk edebiyatında maktel türünde yazılan eserlerin en meşhuru Fuzulî'nin Vâiz-i Kâşif'ten genel itibarıyla tercüme ettiği Hadikatü's-Süedâsı'dır (Güngör, 1985). Bunların haricinde, Lamîî Çelebî'nin (Arslan, 2001; Akkoyun, 2015), Hacı Nureddin Efendi'nin (Sürücü, 2018), Aşıkî'nin (Demirel, 2007), Nevruz bin İsa'nın (Yüksel, 2012), Kemterî'nin (Menteş, 2013), Darendeli Bekayî'nin (Eren, 2014), Şerifî'nin (Yazar, 2009) yazmış olduğu maktel-i Hüseyinler, Türk edebiyatında var olan çok sayıdaki maktelden, üzerinde akdademik çalışma yapılmış olanlarındandır.

Maktellerde, Kerbela hadisesinin meydana gelmesi ile Kerbela'dan önce yaşanan hadise ve gelişmeler detaylı bir şekilde ele alınır. Hz. Hüseyin ve yakınlarının Kerbela'da yaşadıkları; başta susuzluk olmak üzere çektikleri çileler, Hz. Hüseyin ile dost ve yakınlarının öldürülmeleri, sonrasında ehlibeyte yapılan zulümler, kadınların ve çocukların esir edilerek Kufe'ye, oradan da Şam'a götürülmeleri, bu yolculuk sırasında çektikleri eziyet ve uğradıkları hakaretler duygusal bir şekilde dile getirilir.

Kerbela hadisesini yaşatan ve Ehlibeyt'e bunca zulmü reva gören kimselerden Kerbela şiirlerinde sıkça söz edildiği görülmektedir. İslamî ve toplumsal kurallar çerçevesinde meşru olmayan saltanatını (Akyüz, 1991: 170-183) korumak uğruna bu büyük vahşeti yaşatan Yezid başta olmak üzere Hz. Hüseyin ve yakınlarını Kerbela'da muhasara eden ordunun kumandanı Ömer bin Sad, ordunun cenah komutanlarından olup asker ve komutanları, Hz. Hüseyin'i katletmeye en fazla zorlayan kimse olan Şimr ibn-i Zilcevşen, Yezid'in Kufe valisi Ubeydullah bin Ziyad (Köksal, 1984: 114-126; Ahmet Cevdet, 1966: 1/636-646) şiirlerde kendilerinden sıkça söz edilen kimselerdendir. Genel olarak lanet edilen bu kimselere yer yer sövüldüğü de görülmektedir. Bunlara lanet etmenin cevazı konusunu bile tartışmaya değer bulmayan kimi şairler, bunlara lanet etmeye cevaz vermeyen kimselerin de aynı şekilde lanet ve sövgüyü hak ettiklerini dile getirmektedir.

Kerbela mersiyelerinde anlatılan olaylar Hz. Hüseyin'in şahsiyeti, yüceliği ve Ehlibeyt'in fazileti çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu bağlamda Hz. Hüseyin'in yakınları olmaları sebebiyle Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın adlarının ve faziletlerinin bu şiirlerde sıkça geçtiği, bu zatların yüceliklerine vurgu yapılarak Hz. Hüseyin'in yüce makamı ve üstün şahsiyetinin dile getirildiği, böylece yaşanan hadisenin ne büyük bir zulüm ve cinayet olduğu vurgulanmak istenmiştir.

Rahmeten-li'l-âlemin, Fahr-i Cihân, Fahr-i Âlem, Seyyidü'l-Mürselin, Hatemü'l-Enbiya benzeri vasıfları ile sıkça anılan Hz. Muhammed'in, Kerbela mersiyelerinde en fazla değinilen kişilerden biri olduğu göze çarpmaktadır.

Kerbela Mersiyelerinde Hz. Muhammed

Hz. Hüseyin'in dedesi olması sebebiyle Hz. Muhammed'in bahsinin Kerbela mersiyelerinde çokça geçtiği görülmektedir. Bu sebeple, Hz. Muhammed'in Kerbela şiirlerinde anılması ile ilgili hususlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmadaki manzumeler Arslan ve Erdoğan tarafından hazırlanan "*Kerbela Mersiyeleri*" (2009) adlı eserden alınmıştır.

Hz. Muhammed'in Üstün Vasıfları

Kerbela mersiyelerinde Hz. Muhammed ile ilgili olarak ele alınabilecek ilk husus yüceliğinin ve üstün vasıflarının dile getirilmiş olmasıdır. Şiirlerde; Hz. Muhammed'in mahlûkatın yaratılış sebebi

olması, bütün âlemlere rahmet olarak gönderilmesi (Enbiya, 21/107) miraçta yüce makamlara ulaşması (Necm, 53/9), bütün peygamberlerin önderi, son peygamber ve dininin kıyamete kadar payidar olması (Ahzab, 33/40) gibi hususlar hatırlatılmaktadır.

‘*Ālemüñ bā‘iş iken halkına cedd-i pāki*
Ĥānedānına anuñ böyle haķāret ne revā (Aziz, terci-i bent/11)

Faḥr-ı ‘ālem ki anuñ ceddini teşkīl idiyor
Ḥazret-i Ḥaķ da anı luṭf ile tebcīl idiyor
Hem de Ḳur’ān-ı Kerim’inde de tescīl idiyor
Ḳāt-ı ‘ālīsini her veḥhile tahlīl idiyor
Ḳātını mevķi‘ini ḥāşılı tafdīl idiyor (Fahimî, muhammes/9)

Ceddimiz kavseyne irdi Ḥaķķ ile kıldı kelām
Hem taḥiyyāt okudı Ḥaķ kıldı ol şāha selām (Fāhimî, muhammes-3/5)

Düşdi Ḥüseyn atından şaḥrā-yı Kerbelā’ya
Cibrīl var ḥaber vır Sulṭān-ı Enbiyā’ya (Kâzım Paşa, müsemmen-2/1)

Ol Muḥammed Muştafā kim şāfi‘-i maḥşer durur
Didi şānuñda senüñ ehl-i kisāsın yā Ḥüseyn (İsyanî, kaside/9)

Cümle mevcūdāta rahmet gönderilmişken Resūl
Ḳāldı zālimler elinde āl ü evlād-ı Beṭūl (Ken‘an, murabba/2)

Cedlerinüñ sayesinde nā‘il olmuşlar iken
Gevher-i imāna yek-ser mü‘minin ü müslimīn (Lebib, terkeb-i bent/31)

Nüve-i Aḥmed-i Muḥtār’ı şehīd itdiler
Nitdiler āl-i Resūl’e görün ol kavm-i ‘anīd (Nevres, terkeb-i bent/14)

Nola tāc-ı ḥilāfetle imām-ı evliyā olsa
O şāhenşeh ki cedd-i pāki Sulṭān-ı risāletdür (Zekayî, kaside/12)

Yukarıdaki manzumelerde de görüldüğü gibi üstün vasıflarının hatırlatılarak Hz. Muhammed’in övülmesindeki temel amaç, Hz. Hüseyin ile olan dede-torun ilişkisinin vurgulanması suretiyle, Hz. Hüseyin’in yüceliğinin açıklanmasıdır. Hz. Muhammed’in ne kadar yüce olduğu hatırlanırsa hem Hz. Hüseyin’in yüceliği hem de işlenen cinayet ve zulmün dehşeti anlaşılmış olacaktır. Aşağıdaki manzumelerde de bu ilişki ve amaç daha belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır:

Ḳātuña vaşf bu yetmez mi ki cedd-i pāküñ
Ola bir kimse k’ola nāsīḥ-i edyān u milel (Ruhî, kaside/28)

Cenāb-ı Ḥazret-i maḥdūm-ı gül-i Ḥüseyn-i şehīd
Güzide sıbt-ı Şeh-i şer‘-sāz-ı vaḥy-āmūz (Faizî, kaside/19)

Rāzî olur mı bu vaķ‘aya Sulṭān-ı Rūsul
Aḥfād u emcād-ı güzini k’ola pūr-melāl

Ne itdi ol pelīde ki şāh-ı enbiyā
Sıbt-ı celil-i ekremini kıldı bî-mecāl (Ali Vasfî, terkeb-i bent/20)

- Sen aḥfād-ı Resūl sen şehīd olsan melūl*
Olmasañ eyle ḥulūl titriyor arz u semā (Emrî, gazel-2/4)
- Ben Hüseyn ibn-i ‘Alī’yim Muṣṭafā’dır ceddimiz*
Māderim bint-i Muḥammed rāh-ı Ḥaḳ’dır seddimiz (Fahimî, muhammes-3/8)
- Ḥazret-i Faḥr-ı Cihān’uñ sevgili cān-pāresi*
Ey Hüseyn ey şāh-ı mazlūm ben senüñ bir bendenim (Yusuf Fahir, muaşşer/8)
- Necl-i necīl-i ḥazret-i sulṭān-ı kevneyn*
Dürr-i celil-i ma‘den-i zī-şān-ı Kerbelā (Ali Emirî, kaside/5)
- Āl-i ḥafīd-i Aḥmed-i Mürsel delīl-i Ḥaḳ*
Şem‘-i ebed-feşān-ı şebistān-ı Kerbelā (Ali Emirî, kaside/8)
- Sen ḥafīd-i zāt-ı Maḥbūb-ı Ḥudā’suñ yā Hüseyn*
Sıbt-ı Aḥmed hem Muḥammed Muṣṭafā’suñ yā Hüseyn (Ali Feyzî, gazel-2/1)
- Ceddime ĩmān iderken ins ü cin cümle perī*
Bir bölük güm-rah-ı Süfyān bizlere tuḡyān ider (Ali Rıza Erhan, gazel-5/5)
- Bilmez misin ki cedd-i pāki*
Peyḡamber-i āḫirü’z-zamāndır (Ali Şadî, kaside-2/16)
- Ceddidür sulṭān-ı cümle evliyā vü enbiyā*
Hāşimî’dir nesl-i ḥazretdür Hüseyn-i Kerbelā (Seyyid Aşkî, gazel-3/2)
- Cedd-i pākūndür Muḥammed hem odur faḥr-ı rūsul*
Şüphesiz sen daḡı faḥr-ı evliyāsın yā Hüseyn (İsyanî, kaside/2)
- Na‘l-i ceddüñ dürre-i tāc eyleyüp ‘ārş-ı ĩlāh*
Ḥüsnüne pervāne olmuşdı çerāḡ-ı mihr ü māh (Kâzım Paşa, muhammes/1)
- Sāyesı üftāde-i ḥāk olmamışken ceddinüñ*
Ḥāk-sār itdi seni erbāb-ı ‘udvān yā Hüseyn (Kâzım Paşa, muhammes/9)
- Ceddüñ cihāna bā‘iş-i ḥilkāt iken saña*
Çok gördiler bu ‘ālemi eyvāh yā Hüseyn (Mahmud Nedim Paşa, kaside/10)
- Nice girdi zālīm o şeh-zādegānıñ kanına*
Ceddiniñ levlāke levlāk dinmiş iken şānına (Şeref Hanım, müseddes-4/4)
- Sen sıbt-ı pāk-i rahmet-i Raḥmān iken dirīḡ*
Men‘ oldı bir içim şu saña āh yā Hüseyn (Mahmud Nedim Paşa, kaside/18)

Hz. Muhammed'in Hz. Hüseyin'e Sevgisi

Hz. Hüseyin'in doğması, Hz. Peygamber için büyük bir sevinç ve mutluluk kaynağı olmuştur. Adının konulmasından akikasına, sünnet ettirilmesinden süt anneye teslim edilmesine kadar kendisi ile alakalı her şey bizzat Hz. Peygamber tarafından veya onun nezaretinde gerçekleştirilmiştir (Köksal, 1984: 6-14). Hz. Peygamber'in bizzat Hz. Hüseyin ile alakadar oluşu ve onu yetiştirmesi mersiyelerde sıkça konu edilmiştir. Genellikle Hz. Hüseyin için, nübüvvet bahçesinde yetişmiş bir fidan teşbihi yapılmaktadır.

Bulup neşv ü nemā bāğ-ı Nebî'de bir bölük eşcār
Nice kıydıñ bu bāğıñ cümle evrākın hazān itdiñ (Aydî, gazel/2)

Bağ ne hāle kodılar gül-bedeni bulmuş iken
Ravza-i Aḥmed-i Muḥtār'da anıñ neşv ü nemā (Aziz, terci-i bent/13)

Saḥa bende oldıgımı cihān bilsün yā Hüseyin
Bāğ-ı Muḥammed'e iki gonca gülsün yā Hüseyin (Cemalî, gazel/1)

Ḥurşid-i āsumān u zemīn nūr-ı maşrıḳayn
Perverde-i kinār-ı Resūl-i Ḥudā Hüseyin (Aczî, terhib-i bent/8)

Ol gonca-i şüküfte-i būstān-ı Aḥmedî
Ol bülbül-i güzide-i bāğ-ı Muḥammedî (Eşref Paşa, terhib-i bent/19)

Mihr-i sipihr-i Aḥmedî
Nūr-ı dīl-i Muḥammedî (Eşref Paşa, murabba/1)

Yādigār ḳalmış iken Faḥr-ı Cihān'dan iki gül
Āh ol el ne bir eldir ki anı ede hebā (Aziz, terci-i bent/7)

O bir güldür ki āğuş-ı Resūlullāh gül-zārı
O bir dürdür ki genc-i 'işmet olmuştur güher-dārı (Lebib, terhib-i bent/13)

Gülistān-ı Muḥammed'ün gül-i ḥamrāların derdi
Yed-i ḳahr ile o ḡaddār bugün devr-i zamān aḡlar

Risālet gül-gülistānı nübüvvet bāğ u bostanı
Hüseyin'i ol nūristānı gören pır ü cüvān aḡlar (Lutfî, gazel/7-8)

Biri dürr-i şadef-i baḥr-i nübüvvet-perver
Biri gül-zār-ı siyādetde şüküfte gül-i ter (Taib, terhib-i bent/16)

Hz. Muhammed'in, Hz. Hüseyin'e ve Ehlibeyt'ine duyduğu sevgi ve muhabbet pek çok kaynakta rivayet edilmektedir. Onu öptüğü, kucakladığı, dizine oturttuğu, gözünün nuru olduğu vb. hususlar (Köksal, 1984: 6-12); mersiyelerde üzerinde durulan bu sevginin nişaneleridir.

Zülāl-i pāk aḳan gül-zāra zehr-āb eyledün cārî
Resūlün buse-ḡāhın tığ-i ḳahra mā-cerā ḳıldıñ (Gelibolulu Alî, terhib-i bent/10)

‘Aceb mi dîdelerden yaş yerine kan revan olsa
Resûlûn bûse-gâhından nice kanlar revan itdiñ (Aydî, gazel-1/5)

‘Kurretu’l-‘aynı Resûl’üñ server-i şâh-ı şehîd
İsteyen ders-i ledün ol bahre dalsun yâ Hüseyn (Cemalî, gazel/3)

Ya ‘nî ki bâlîn-i seri dâ ‘imâ
Zânû-yı Peygamber olan serveri

Hâle-i âgûş-ı Nebî’de müdam
Cilve iden mâh-ı ziyâ-güsteri (Cem’î terki-i bent/12-13)

Zânû-yı ‘ârş-sâye-i fahr-ı peyâmbere
Olmuşdı taht-gâh o sulţâna bir zamân (Neş’et, muhammes/4)

Hurşîd-i cemâlûn idicek ‘âlemi rûşen
Zânû-yı Resûl oldu vücuduñla müzeyyen (Senih-i Mevlevî, müseddes-3/4)

Hz. Muhammed’in Kerbela Hadisesinden Dolayı Üzülmesi

Her insan yakınlarının başına gelen sıkıntı ve musibetlerden dolayı üzülür ve incinir. Sevilenlerin ölümü ise insanın yüreğini yakan bir hadisedir. Bu ölümün elim ve feci bir şekilde, haksız bir şekilde adı insanlar eliyle meydana gelmesi ise bu acı ve ıstırapı kat be kat artırır. Yakınlarını ve sevdiklerini kaybetmesi bir beşer olan (Fussilet, 41/6; Kehf, 18/110) Hz. Muhammed’i de üzecektir. Tabii ki bu üzüntü de nefsanî saiklerle değil bir peygambere yakışır şekilde Allah için olacaktır. Nitekim Hz. Hatice ve Ebu Talib’in vefat ettikleri senenin hüzün yılı olarak anılması; Uhud’da şehit edilmekle kalmayarak göğsü yarılan, kalbi çıkarılan, gözleri oyularak kulak ve burnu kesilen amcası Hz. Hamza’nın bu durumuna üzülmesi ve yıllar sonra Müslüman olan katili Vahşi’yi affetmesine rağmen gözüne görünmemesini söylemesi, vefat eden küçük oğlu İbrahim’in defni sırasında ashaptan bazılarının hayret etmesine rağmen gözlerinden yaş dökülmesi bu duruma örnektir. Hal böyleyken Ehlibeyti’nin kendi dini ve sünneti uğruna türlü zulüm ve cefalara maruz bırakılarak şehit edilmesinin Hz. Muhammed’i ne derece üzeceği aşikârdır. Hz. Hüseyin’in şehit edileceği bilgisinin daha önceden Hz. Peygamber’e verildiği ve bu haberin onu ne kadar üzüp sarstığı konusu çeşitli kaynaklarda yer almaktadır (Köksal, 1984: 14, 211). Hz. Muhammed’in bu elim hadiseden dolayı üzülmesi, ruhunun sarsılması, ciğerinin yanıp ağlayarak gözyaşı dökmesi ve kendisine bu konuda cennettekilerin ve diğer peygamberlerin eşlik etmesi mersiyelerde değinilen bir diğer husustur.

‘Alemin fahrı Muhammed Muştafâ bu mâteme
Girye kıldı dökdi gözden lü’lü ü lâlâ Hüseyn (Aydî, gazel-2/4)

‘Arz olunduğda bu hâlât-ı ciger-süz bî-şek
Rûh-ı Aşmed didi ol demde vâh yâ veledâ (Aziz, terci-i bent/20)

Buna pîr ü nev-civân hiç kalmadı ağlamadan
Cedd-i pâk-i bâ-şafâ peygamberân ağlar bugün (Cevabî, gazel/4)

Ve-yâ Hudâ diyüp Seyyid Hüseyn Fahr-ı Cihân ağlar
Bu zulmin âl-i Süfyân’uñ görüp kerrübiyân ağlar (Fahimî, muhammes-2/2)

- Her ne dem gelse bu devr içre Muḥarrem māhı
Âh u efḡān ile ḥayretde velāyet ṣāhı
İncidür derd-i Ḥüseyn rūḥ-ı Resūlullāh'ı* (Gedaî, müseddes-2/4)
- Bād ol ḡubarı rūḥ-ı Cenāb-ı Risālete
İrgürdi nāle kıldı cihān ḥūr-ı 'îne dek* (Aczî, terkeb-i bent/36)
- Nevḥā giryāndur bütün ins ü melā'ik rūz u şeb
Kıldı maḥzūn hem imām-ı enbiyāyı Kerbelā* (Ali Feyzî, gazel/6)
- Eylesün feryād u zārı her Muḥarrem 'āşıkān
Rūz u şeb eşkin döküp ağlar bu ḥāle şādıkān
Dāḡ-dār itdi ḡulūb-ı Muştafā'yı Şāmiyān* (Ali Rıza Erhan, müseddes-2/5)
- Sîne-i pākine başdıḡda o Şimr-i nā-pāk
Titledi şabr iderek rūḥ-ı Resūl-i Levlāk
Oldı ervāḥ-ı Nebiyān u velīler ḡam-nāk* (Hilmi Dede, müseddes/9)
- 'Arş-ı 'a' lāda olup faḡr-ı risālet me'yūs
Açdılar ḡalk-ı cihān rūyına mātem derini
Yaḡdılar nār-ı taḡassürle ḡöñül micmerini* (Hilmi Dede, müseddes/16)
- Fürkatüñ virdi Cemālullāh'a envār-ı celāl
Āteşüñ kıldı Resūlullāh'ı sūzān yā Ḥüseyn* (Kâzım Paşa, kaside-3/13)
- Feryāda geldi 'ālem-i ḡudsīde Cebre'il
Sulṡān-ı enbiyāya deḡin ağladı fuḡl* (Kâzım Paşa, terkeb-i bent-2/40)
- Kerbelā topraḡına rizān olan her ḡatre ḡan
Sîne-i şabr-ı Resūle açdı dāḡ-ı ḡün-feşān* (Kâzım Paşa, müseddes-2/6)
- Rūḥ-ı peygamber-i zî-şānı melūl eylediler
Burc-ı imānı yıḡup küfri ḡabūl eylediler* (Kemal, muhammes/2)
- Bugün dergāhı Muḡtār'a revādur enbiyā varsun
Virüp eflāke ḡayretler melekler ḡam-keşān olsun* (Lutfî, gazel-5/3)
- Āḡir nefesde fürkatüñ ağlatdı Aḡmed'i
Sūy-ı cihān iken o şeḡe rāḡ yā Ḥüseyn* (Mahmud Nedim Paşa, kaside/23)
- Dāḡ-ı dil oldu derūnı Muştafā'nuñ neylesün
Zārı zārı ağlasun tā ḡaşr olunca ḡülmesün* (Mustafa Rumî, müseddes/9)
- Bugün düşdi turāb-ı zillate evlād-ı Peyḡamber
Bugün rūḥ-ı Muḡammed 'arşda lerzān olduḡı gündür* (Remzî, gazel-4/3)
- Rūḥ-ı pāk-i Hazret-i Levlāk'i şad-ḡāk eyleyiñ
Aḡladıñ Cibrîl'i ervāhı elem-nāk eyleyiñ* (Sadî, müseddes/1)

- Ḥazîn ḥazîn geliyor bir bükâ-yı cân-fersâ*
Resûl-i muḥteremîñ rûḥ-ı bî-ḳarârından (Samih, müseddes/2)
- Ḥuşûsâ cedd-i pâki ḥazret-i Faḥr-ı Cihân kim*
O ḳubbe-i sa‘âdetle semâya şıçradı ol dem (Sûzî, murabba/8)
- Mâtemûñ tutdı o demde Ḥazret-i Faḥr-ı Cihân*
Tutmayan bu mâtemi olmaz Müselmañ yâ Ḥüseyn (Şakir, kaside/9)
- Bu ğam-ı renciş ü miḥnetle Ḥabîbullâh’ın*
Yaḳdın ümmetleriniñ cânını var sen daḫı yan (Şeref Hanım, kaside-7/28)
- Amâc idince cismın her tîr-i eşkıyânun*
Ditrerdi rûḥ-ı pâki Sulṭân-ı Enbiyâ’nuñ (Tahir, müsemmen/4)
- Kerbelâ’da olıcaḳ vaḳ‘a-yı resm-i melâl*
Ditredi ‘arş-ı ‘âzm raḳşâ gelüp zîr-i cibâl
Dâr-ı Firdevs’de âh itdi Resûl-i Mûte‘âl (Zahmî, müseddes/5)
Sende doldı ḥüzn ile ‘arş u zemîn
Ağladı hem raḥmeten li’l-âlemîn (Zarîfî, murabba/9)

Hız. Muhammed’in Hız. Hüseyin’in Katillerinden Maḥşerde Hesap Sorması

Hız. Hüseyin ve yakınları tam bir mazlumiyet ve mağduriyet içinde, haksız yere katledilmişlerdir. Her hakkın hak sahibine ödendiği gün, Hız. Hüseyin’e yaşıatılanların da hesabı sorulacaktır. “*Kim de mazlumca (haksız yere) öldürülürse onun velisine yetki vermişizdir*” (İsra,17/33) ayetinden mülhem; Hız. Muhammed’in torununun katillerinden maḥşer günü hesap soracağı ancak doğal olarak katillerin herhangi bir cevaplarının olmayacağı şairler tarafından dile getirilmektedir.

- Ḥazır olduḳda ḥuzûr-ı Ḥaḳ’da maḥşer günleri*
Var mıdır bilmem cevâbı kâfirün Peygamber’e (Yusuf Fahir Paşa, muaşşer/2)
- Ḳatilleriñ ne yüzle mülâḳî olur ‘âceb*
Ceddiñ Resûl’e maḥşer-i kübrâda yâ Ḥüseyn (Feyzî, kaside/20)
- Ceddim Resûl-i ekreme var mı cevâbıñız*
Elbette bu günüñ yine yevmü’l-cezâsı var (Feyzî, kaside-2/24)
- Kanḡı mü‘min sell-i seyf ider o şâh-ı ekbere*
‘Arşa-i maḥşer cevâbı var mıdır Peygamber’e (Seyyid Aşķî, müseddes/2)
- Ḳurulınca yevm-i nedemde ‘arza-i hisâb*
Ḥuzûr-ı Ḥaḳ’da ne cevâb virür Peygamber’e (Ali Vassî, terkib-i bent/32)
- Seyyidü’l-kevneyn Muḥammed ‘âlemiñ sulṭânına*
Kâ’inât yüz sürmeğe geldikde âsitânına
- Sen ne yüzle varacaksın âḫiret meydanına*
Çünkü kıydın nûr-ı çeşm-i Muştafâ’nın cânına (Şeyh Samî müseddes/1)

- Var mı cevāb Hakk'a ne dirdin Habībine*
Çekmez misin o demde 'azāb-ı hacāleti (Şeref Hanım, kaside-6/23)
- Ferdā gelür Habīb-i Hudā çār-yār ile*
Alur cevābı senden 'Alī Zü'l-fekār ile (Şeref Hanım, müseddes-3/6)
- Göz dikdi nice merdüm-i çeşmān-ı Ahmed'e*
Bir kez düşünmedi mi 'aceb rüz-ı mahşeri (Şeref Hanım, terkeb-i bent/10)
- İntikām alur bilā-şekk anda Şāh-ı Enbiyā*
Anları şad-pāre eyler evliyānıñ serveri (Hasan Tevfik, kaside/16)
- Ceddim Resūl-i Ekrem'e var mı cevābıñuz*
Elbette bu günün yine yevmü'l-cezāsi var (Şevkî, kaside/23)

Katillerin Hz. Muhammed'e Saygısızlıkları ve Şefaatinde Mahrum Kalacak Olmaları

Her insan sevdiği ve kendisi tarafından seilmeyi umduğu kişilerin yanında hata ve yanlışlarının ortaya çıkmasından dolayı büyük bir utanç duyar, mahcup duruma düşer. Sevdiği kimselerin önünde rezil olmamak için o kimselerin istemediği davranışlardan kaçınır. Mersiyelerde bundan yola çıkarak Kerbela'yı yaşatanların mahşer günü Hz. Muhammed ile karşılaşacakları hakikatini görmezden geldikleri ve o gün Hz. Muhammed'e hesap verememenin utancını hiç düşünmedikleri veya böyle bir utancı hiç umursamadıkları dile getirilmektedir.

- Anlar efgān eyledükçe sen gelüp çalduñ rebāb*
İtmeduñ mi cedd-i pākinden hayā Hakk'dan hicāb (Emin, müseddes/4)
- İtmediler mi Resūl-i Kibriyā'dan hiç hayā*
Korçmadı mı kahr-i Mevlā'dan 'aceb ol kavm-i dāl (Lebib, terkeb-i bent/64)
- Hiç 'ār eylemeyüp Hazret-i Peygamber'den*
Kıydı evlād-ı Resūl'e o Yezid ibn-i Yezid (Leyla Hanım, terkeb-i bent-3/3)
- Cedd-i pākünden hayā kılmadı ol zalimler āh*
Ey saçı sünbül yanağı gül yüzi şems ile māh (Molla Murad, muhammes/2)
- Havf itmedün mi Hakk'dan idüp böyle cür'eti*
Fahr-ı Cihān'dan eylemeduñ tūalum hicāb (Nazim, terkeb-i bent/26)
- Cedd-i pākinden utanmaz mı o kāfir ferdā*
İtdügi cürm ü kabāhat hiç olur mı pinhān (Rıfat, kaside/14)
- Zehr ile kıydı İmām-ı Hasan'a āh-ı kār*
Dāderin dahı telef itdi dirig ol hūn-hār
İtmedi āh ne Hakk'dan ne Habibinden 'ār (Şeref Hanım, müseddes-6/5)
- Rahmeten-li'l-'ālemin'den itmedi şerm ü hayā*
Lerze-nāk itdi o zālīm ravza-i Peygamber'i (Hasan Tevfik, kaside/6)

Hız. Hüseýin'i şehit eden kimseler onun; peygamberliğine, dinine, kitabına iman ettikleri Hz. Muhammed'in öz torunu olduğunu biliyorlardı. Hz. Hüseýin'in yüce şahsiyeti ve haklılığı bir tarafa sırf bu yakınlığın hatırına bile onu incitmemeleri icap ederdi. Çünkü Hz. Peygamber'in Müslümanların kalbindeki yeri, değeri ve sevgisi her şeyden ve herkesten daha üstündür veya öyle olmalıdır (Tevbe, 9/24). Ona verdikleri değeri onun sevdiklerine ve yadigârlarına da göstermeleri gerekirdi, üstelik bu ilahî bir emirdir (Şura, 42/23). Ayrıca bu durum insanın tabiatında da var olan bir hususiyettir. Kişi çok sevdiği herhangi bir kimseye ait veya onu hatırlatan her şeyi sevip sayma eğilimindedir. Hz. Hüseýin'e yapılanlar ise bu insanların kalbinde hakikî manada Hz. Muhammed'e duyulan bir sevgi ve saygının olmadığını, gerçekte onun hürmetini ayaklar altına aldıklarını göstermektedir.

- Ey çarh-ı bed-bîn işdir ki eylediñ kendi*
‘İndinde yok mı idi Muştafa’ya hiç hürmet (Ali Handî, terrib-i bent/26)
- Allâh Allâh öyle bed-bahtuñ olup ferman-beri*
Şaymadı aşlâ hukuğ-ı Hâzret-i Peyğamberi (Hifzî, müsemmen/5)
- Mefrûzken mevedde-i kurbâ nuşûş ile*
Süfyâniyân’a oldu fedâ hürmet-i Resûl (Kâzım Paşa, terrib-i bent/32)
- Hetk eyleyüp sitâre-i nâmûs-ı hürmetüñ*
Gör nitdi yâ Resûl bugün ‘âşî ümmetüñ (Kâzım Paşa, terrib-i bent-4/58)
Kalkışup şer‘-i kavm ü hanedânuñ mahvına
Hem Resûlullâh’ı hem Allâh’ı teciîf itdiler (Kâzım Paşa, terrib-i bent-6/21)
- Dökdiler âb gibi hûn-ı şehidânı yere*
İhtiram itmediler Hâzret-i Fahr-i Beşer’e (Avnî, muaşşer/2)
- Nerde kaldı hürmet-i Peyğamber-i âhîr zamân*
Bu cefâlar âline şayeste mi ey zâlimân (Şirzad, müseddes-9/12)
- Güş kıl ehl-i nifâkıñ cür‘et-i bî-bâkini*
Añmayup Haqq’uñ Resûl-i mazhar-ı Levlâkini
Terk idüp hâk üzre sâdâtuñ ten-i şad-çâkini (Kâzım Paşa, müseddes-2/8)
- Qurretü’l-‘ayn-ı habîb-i Kibriyâ’ya nitdiler*
Ol Yezîd hiç tutmadı Fahr-ı Cihân’ıñ hürmetin (Kemterî, terrib-i bent/21)
- Kavm-i mel‘ûn tutmayup gör hürmet-i Peyğamber’i*
Nur-ı çeşm-i Muştafa ferzend-i pâk-i Haydar’ı (Mebnî Baba, muhammes/7)
- İtmeyüp ceddine hürmet kıydılar cânıñ senin*
Bilmediler cüz‘-i zâtsın ey şehîd-i Kerbelâ (Rüşdî, kaside/9)
- Resûl’e karşı nasıl eyledi gülüvde sebât*
 Hudâ’yı bir tanıyan kimse yok mıdır heyhât (Samih, müseddes/2)
- Qurretü’l-‘ayn-ı Resûl olanları*
Nice itdiler işidiñ anları

*Dimediler neslidir Peyğamber'in
Hāliyā tamtāze idi tenleri* (Seyfî, gazel/1-2)

*Şah Hüseyin'ün itdiler hāke berāber cismini
Kılmadılar ol münāfıklar senün hiç hürmetün* (Seyfî, gazel-3/2)

*İtmeyüp merdümek-i çeşm-i Resül'e hürmet
Çıkası gözlerini dikdi ne azlemdir bu* (Şeref Hanım, kaside-3/16)

*Zātına ehline evlādına ihvānına hayf
Bu mudur hürmetiñiz böyle mi eyler merdān* (Şeref Hanım, kaside-7/29)

*Hānumānın eyledi ber-bād Faḥr-ı 'alemiñ
Ol fūru-māye ne bilsin hürmet-i Peyğamber'i* (Şeref Hanım, kaside-8/6)

*Ceddime hürmet idüp çekmedi elin güm-rāh
Çıkdı harb itmeğe meydāna bu bed-baḥt eyvah* (Zühdi, terci-i bent/8)

Yukarıdaki manzumelerde görüldüğü gibi Hz. Muhammed'den utanmayan, onun hürmetini ayaklar altına alan kimseler, her ne kadar zahirde ona iman eden kimseler olarak görülse de gerçekte iman etmiş değillerdir. Çünkü Hz. Peygamber'e iman ve muhabbetin onları peygamber torununa karşı böyle zulüm ve cinayetler işlemekten alıkoyması gerekirdi. Bu sebeple bu kimseler Hz. Muhammed'in ümmetinden görünseler bile gerçekte onun ümmetinden olamazlar.

*Kanğı müslim irtikāb eyler bu kār-ı müdhiş
Ümmetimidir diyemez vallāhi Peyğamber aña* (Seyyid Aşkî, kaside/11)

*Ref' oldı āsumāna meger millet-i Resül
Yoḡdur 'Irāḡ u Şām'da bir ümmet-i Resül*

*Hükkām-ı Şām u Kūfe'ye oldı fedā bütün
Aḥkām-ı şer'-i enver-i Haḡ sünnet-i Resül* (Kâzım Paşa, terki-i bent-3/28-29)

*Divān-ı intikāma geldikde işbu ümmet
Düzāh-mişāl parlar hengāme-i kıyāmet*

*Kimden umar şefā'at kimden arar selāmet
Kim ki eziyyet eyler Peyğamber-i Hudā'ya* (Feyzî murabba/13)

*Ey iden Aḡmed-i Muḡtār'a şalāt ü hürmet
Yoḡ mıdur zerre kadar sende mürüvvet gayret
Âl ü evlādına eyle mi bu cevri ümmet* (Kâzım Paşa, müseddes-3/6)

*Bir alay mel'ün ki küfri 'ayn-ı imān bildiler
Ḥāvf-ı Haḡ ḡubb-ı Resülullāh'ı dilden sildiler
Kaşd idüp āḡir saña cism-i laḡfūñ dildiler* (Kâzım Paşa, muhammes/8)

*Müslimāndur kim dir öyle ḡavme kim itsün telef
Âl ü evlād-ı Cenāb-ı Haḡret-i Peyğamber'i* (Lebib, terki-i bent/39)

- Müslimānlar dost olur evlādına Peyğamber'üñ*
Düşmen-i āl-i Muḥammed lā-cerem küffār olur (Lebib, terkib-i bent/77)
- Oldı ser-nāme-i İslām zemīne gālṭān*
Ḥāṣe-lillāh bu kārı ide ehl-i imān
Ḳıydılar sıbt-ı Nebī'ye olur mı bu ey cān (Lebib, müsemmen/5)
- Ümmet-i Aḥmed-i Muḥtār'a düşer mi ḥayfā*
İde evlādına bu mertebe cev̄ ü cefā (Lebib, müsemmen/7)
- Kāfir misin ya münkir-i rüz-ı cezā mısın*
Āl-i Resūl'e böyle ḥaḳāret revā mıdır (Muharrem, terkib-i bent/58)
- Kāfir eyler mi bu ḡadri ey Muḥammed ümmeti*
Söyle Allāh'ı seversen kılna müşkildür beyān (Molla Murad, kaside/4)
- Mü'min olamaz āl-i Resūl'e olan a'dā*
Billāhi ta'ālā
Ol kavmi ḳabūl eylemez olsa şeh-i şāhān
Peyğamber-i Mennān (Safvet, müstezad/36)
- Müslim midür o kim bu kadar ḳaşd u kīnesi*
Sıbt-ı Ḥabīb-i pādīşeh-i bī'adiledür (Senih-i Mevlevî, gazel-2/4)
- Ümmet olan a kāfir ü bī-dīn ü bī-edeb*
Āl-i Resūl'e böyle mi eyler ri'āyeti (Şeref Hanım, kaside-6/13)
- İtdiler sıbt-ı Resūl-i Ekrem'i anda şehīd*
Ḥāṣe-lillāh kim bu ḥāl-i ehl-i imān eylesün (Tevfik, terkib-i bent/5)
- Ḳalblerinde raḥm u imān yok mı idi anların*
İnḥışara aldılar Faḫr-ı Cihān aḥfādını (Hasan Tevfik, terkib-i bent/112)
- Ḥaḳḳ'a imānı olan vicdan bunı itmez ḳabūl*
Aḥmed'e ümmet olan insān bunı itmez ḳabūl (Şeyh Samî, müseddes/11)

Ona gerçekte iman etmeyip ümmetinden olma liyakatini gösteremeyenler kıyamet günü onun şefaatine nail olamayacakları gibi böyle bir şeyi umamazlar bile. Zaman zaman yanlış anlaşılmalara, anlam sapmalarına ve hatta inkâra maruz kalmasına rağmen şefaati Kur'an ve hadislerde sabit olan bir kavramdır. Şefaati, kıyamet günü Hz. Muhammed'in günahkârlar için Allah'tan af ve mağfiret talebinde bulunacağı ve Allah'ın da bu ricasını kabul edeceği inancıdır. Kaynaklarda bu anlamı destekleyen rivayetler bulunmaktadır (Yavuz, 38/412-413). Ehlibeyt'i sevmenin farz olduğu (Şura, 42/23) göz önüne alınırsa Ehlibeyt'i katledenlerin, Hz. Peygamber'in hürmetini hiçe sayanlar, ona ümmet olamayacakları için şefaatine de nail olamayacakları açıktır.

- Kāfir-i ni'metlik itmez idi āl-i Aḥmed'e*
Cedd-i pākinden şefā'at itmiş olsaydı ümīd (Lebib, terkib-i bent/52)

*İtdiler Muḥarrem'de 'ādūlar sūr-ı 'īd
Kıydı evlād-ı Resūl-i Ḥaḫḫ'a ol ḳavm-i 'anīd
İtmesūn cedd-i Muḥammed'den şefā'at hiç ümīd* (Rasih, muhammes/1)

*Bilür iken ceddı kim anuñ yā māderi
Hiç teraḥḥum itmez oldu bunlara aḥir biri
Kimden ola yā şefā'at bir gün ola maḥşeri* (Sükûtî, muhammes/5)

*Divān-ı intikāma geldükde işbu ümmet
Ol dem olur hüveydā āteş-feşān ḳıyāmet*

*Kimden umar şefā'at kimden arar selāmet
Kim ki eziyyet eyler Peyḡamber-i Ḥudā'ya* (Şirzad, müseddes/13)

Katilleri Hz. Muhammed'e Şikayet Etme ve Onun Acısını Paylaşma

Hz. Muhammed'e seslenerek ümmetinden görünen kimselerin, Ehlibeyt'ine ne zulümler yaptığını şikâyet ederek ondan medet istemek, şiirlerde görülen bir diğer husustur. Bu şikâyet kimi zaman şairin kendi ağzından yapıldığı gibi kimi zaman da Hz. Hüseyin veya Hz. Zeyneb'in ağzından yapılmaktadır.

*Yā Resūlallāh yā Faḫru'l-beşer
Kerbelā şaḫrāsına ḳıl bir güzer
Ehl-i Beyt'in gör ne miḥnetler çeker
Batdı 'ālem ser-be-ser baḫr-ı ḡama
Ka'be-i 'ulyā libas-ı māteme* (Feyzî, muhammes/4)

*Yā Muḥammed bu ḡam u miḥnete baḫ
Gel de bu şūriş u bu vaḫşete baḫ
Bir bu Ḳur'ān okuyan ümmete baḫ* (Feyzî, muhammes-2/4)

*Şusuz koyup nihāyetde o şāha ḳıldılar ḫamle
Nazar ḳıl yā Muḥammed gör bu ümmetler ne ümmetdir* (Âgehî, murabba-2)

*Yā Muḥammed gel de baḫ çok sevdiğin evlādına
Gör neler yaptı o zālimler senin aḫfādına* (Ali Rıza Erhan, müseddes-2/1)

*Amān şef' i-i ümem ey penāh-ı her dü-cihān
Bu Ehl-i Beytiñe ḫalāşa yok mı bir imkān
Yā Resūlallāh 'āşī ümmetün ḳan itdiler
Terk idüp imānların izḫār-ı 'udvān itdiler* (Ali Şadî, muhammes/6)

*Eyleyüp ilḫāḫ ile hem Kūfe'de da'vet bizi
Hem yine hep iḳtidā-yı āl-i Süfyān itdiler* (Kâzım Paşa, terrib-i bent-5/49-50)

*Gel ey Resūl-i Kibriyā 'ātşān-ı Kerbelā'yı gör
Al ḳan içinde teşne-leb Sultān-ı Kerbelā'yı gör* (Kâzım Paşa, müsemmen-3/1)

*Ey Resūl-i dü-cihān ḳible-geh-i ehl-i 'ayān
Bize bī-dād ile gör nitdi sipihr-i gerdān* (Servet, terrib-i bent/223)

*Yâ Resûlallâh bize gör nitdi ‘âsî ümmetüñ
Görmeye anlar dağı rûz-ı kıyâmet şefkatüñ* (Seyfî, gazel-3/1)

*Kerbela’da yâ Muhammed ger göreydüñ hâlimiz
Tâ kıyâmet sâkin olmazdı bizim çün fûrkatüñ* (Seyfî, gazel-3/3)

*‘Arz eyle yâ Muhammed ey pâdişâh-ı Levlâk
Mânend-i zât-ı aḳdes ol sen dağı elem-nâk
Oḡluñ Hüseyn’e nitdi gör bu gûruh-ı nâ-pâk* (Şirzad, müseddes/1)

*Ey cedd-i ser-firâzı nûreyn-i neyyireynüñ
Bir başka hâle girmiş dünyâda nûr-ı ‘aynuñ*

*Düş-ı mübârekünde gezdirdigüñ Hüseyn’üñ
Başı kesildi geçdi ser-nîze-i cefâya* (Şirzad, müseddes/2)

*Maḳtûl olan egerçi mazlûm-ı ‘itretüñdür
Leb-teşne-i zülâl-i didâr-ı Hâzretüñdür
Var ḳâtilin de seyr it kim kendi ümmetüñdür* (Şirzad, müseddes/3)

*Yüz çevirdi ḥayme-gâha ṭoḡrı düşmen el-amân
Gel yetiş imdâda ey Peyḡamber-i âḫir zamân
Ehl-i Beyt’üñ oldı yâ ceddâ esîr-i düşmenân* (Şirzad, müseddes-3/9)

Kerbela hadisenin Hz. Peygamber’i ne kadar üzeceği ortadadır. Peygamber’e ümmet olduğunu iddia eden kimselerin Peygamber’in üzüntüsü ile üzülmeleri, onun sevinci ile sevinmeleri gerekmektedir. Ümmetinin derdine ortak olduğunu görmek Hz. Peygamber’i sevindirecektir. Bu durum, hem o derde ortak olan kişilerin ümmet olduğunun ispatı hem de Hz. Peygamber’e çeşitli yönlerden teselli olacaktır. Bu sebeple şairler, bu hadiseye üzümlü ağlamak suretiyle Hz. Peygamber’in derdine ortak olmanın, üzüntüsünü paylaşmanın onun sevinmesine sebep olacağını eserlerinde işlemişlerdir.

*Kerbela vaḳ‘asını yâd ḳılıñ
Ṭurmayup nâle vü feryâd ḳılıñ
Rûḫ-ı Peyḡamber’i dil-şâd ḳılıñ* (Feyzî, muhammes-2/3)

*Aḡla kim bu giryeler hep müntic-i âmâldür
Bâ‘iş-i ḥoşnûdî-i Faḫr-ı dü-‘âlemdür bugün* (İzzî, kaside/21)

*Her kimde varsa ḥubb-ı Resûl ü Hudâ bugün
Sâmi-i dil-şikeste-veş eyler bükâ bugün* (Samî, terkib-i bent/72)

HZ. MUHAMMED’İN HZ. HÜSEYİN’İ MANA ÂLEMİNDE KARŞILAMASI

Mana âleminde Hz. Muhammed’in Kerbela’ya gelerek torununu karşılaması ve birbirlerine kavuşması mersiyelerde değinilen bir diğer husustur.

*Kerbelā ḥākine irdükde o Ceddü'l-Hasaneyn
Geldi bâ-‘izz ü şeref Hazret-i Fahrü’s-sekaleyn
Kıldı tebşîr-i şehâdet aña Şāhib-ḥarāmeyn*

(Ali Feyzî, müseddes/4)

*Çün irişdi Kerbelā’ya bir şadā-yı pür-keder
N’olduñ ey oğlum Hüseyin’im fūrkatuñ cāna değer
Cedd-i pākūñ muntazırdur vuşlatuñ bekler diler*

(Seyyid Aşkî, muhammes/5)

*Cedd-i pākin gördi rüyāsında ol
Söyledi tiz gel bana sen bul vuşul*

*Göresim geldi seni yā kurreti
İç benimle şām-ı şavm-ı fūrkatı*

(Kâmî-i Amidî, 52-53)

*Leb-teşne-i vişāl-i Nebî şāh-ı dîn-penāh
Şevk-i şehadet ile olup şekkerin mezāk*

(Kâzım Paşa, terkib-i bent-2/25)

*Bir gice sulṭān Hüseyin’uñ re’s-i pāk-i enveri
Kıldı istiḳbāl kırk kez Hazret-i Peygamber’i
Fahr-ı ‘ālem sineye şardı o gül gonca seri*

(Nazif, murabba/5)

*Gördüm Resûl-i Ekrem’i tebşîr idüp baña
İrdi peyām-ı kurb-ı şehâdet deyüp ‘ayân*

(Senih-i Mevlevî, terkib-i bent/23)

Emeviler döneminde yapılan propagandalarda; Yezid’in hak ve meşru halife olduğu, Hz. Hüseyin’in kayıtsız bir şekilde itaat etmesi gerektiği, halifeye kıyam ettiği için bağı ve âsi olduğu, Irak emirliği veya halifelğe olan tamahı için isyan ettiği vb. iftiraların olduğu bilinmektedir. Bu sebeple Hz. Hüseyin’in Hz. Muhammed’in getirdiği din için kendini feda ettiğinin vurgulanması, davasının hakkaniyetini vurgulamak adına önemlidir. Bu sebeple Hz. Hüseyin’in; Hz. Muhammed’in dini, şeriatı ve sünneti için kıyam ettiği değinilen bir diğer husustur.

*Hüseyin ḥātem-i ḥatmu’z-zamān iken heyhāt
Zemîne düşdi başı şanki nāzilü’l-hayāt
Muḥammed uğrına itdi Hüseyin terk-i hayāt*

(Ali Şadî, muhammes/8)

*Ey Yezidān öldürün Peygamber’iñ evladını
Koymayıñ ‘ālemde şer’-i pakinüñ bünyādını*

*Yeryüzünden kaldırın ceddin Muḥammed adını
Ehl-i Beyt’iñ göklere işāl idin feryādını*

(Sadî, müseddes/2)

*Qalmamak maṭlûbuñuzsa dîn-i Haḳ’dan bir nişān
Qatl-i evlād-ı ‘Alî bîhûde virmez ferr u şān*

*Haşm oluñ siz Hazret-i Allāh’a en evvel hemān
Pāre pāre doğrayın Qur’ān’ı ey Süfyāniyān*

(Sadî, müseddes/4)

*Bir yeñi mezheb idiñ icād ey kavm-i pelid
Küfri zulmi ihtivā itsün o āyın-i cedid*

*Eyleyiñ siz ceddimiñ maḥv itdiği şirki mezîd
Ehl-i tevḥîdi faḳat evvel idiñ bir bir şehîd*

(Sadî, müseddes/5)

*Ka‘betullāh’ı yıķıñ beytü‘ş-šanem olsun yine
Kıble-gāh-ı Aḥmedî küffār ile dolsun yine*

*Gülşen-i bāğ-ı risālet ḥār olup şolsun yine
Yeşrib ü Baḥḥa o eski ḥālını bulsun yine*

(Sadî, müseddes/6)

*Bâtılı taşdıķ idüp de ḥaḳķı inkār eylemem
Kendimi fermān-ber-i serdār-ı eşrār eylemem
Rûḥ-ı pāk-i Aḥmed’i maḥzûn u bîzār eylemem*

(Şirzad, müseddes/6)

*Şer‘imi tezyîfe kalkışdı gürûḥ-ı eşkıyā
Pāy-ı taḥķirāt ile çıgnendi ahkām-ı Hudā*

*Çekdiğim zahmetler oldı hep hebāa-ender-hebā
Ālet oldı dîn-i Ḥaḳlerüñ dünyāsına*

*Ḥazır ol oglum Hüseyñ’in Kerbelā ğavġāsına
Kārvān-ı Ehl-i Beyt’i çek belā şahrāsına*

*Žāyi‘ olmuş ḥaḳķımı sa‘y it de istirdād kıl
Tārumār olmuş binā-yı şer‘imi ābād kıl*

*Kendüñi ifnā ile ibķāsına imdād kıl
Büsbütün maḥv olmadan bârî çalış ihyāsına*

*Ḥazır ol oğlum Hüseyñ’in Kerbelā ğavġāsına
Kārvān-ı Ehl-i Beyt’i çek belā şahrāsına*

(Şirzad, müseddes/7-8)

*Muḳtezā-yı maşlahat şulḥ eyledi oglum Ḥasan
Ḥarbdür şimdi faḳat işlāḥ-ı dîni gösteren
Başķa dürlü sönmez işbu āteş-i cevri ü fiten*

(Şirzad, müseddes/11)

Şairlerin Hz. Muhammed’den Şefaât Talebi

Genellikle mersiyelerin son kısımlarında Hz. Muhammed’den şefaât talebinde bulunmaktadır. Şairler; Ehlibeyt’in gördüğü zulüm ve eziyetlere karşı onların dertlerini paylaştıklarını, bu zulmü ve onu yapanları şiddetle telin ettiklerini dile getirerek Allah Resulü’nün gözünde kendi saflarını belli etmiş olmanın verdiği cesaretle ondan şefaât talebinde bulunmaktadırlar. Bu şefaât talebi doğrudan Hz. Muhammed’e yöneltildiği gibi, Hz. Hüseyin aracılığı ile iletilmesinin istendiği de zaman zaman görülmektedir.

*Yā Resûlü‘ş-seķaleyn Şāḥ Hüseyñ-i ma‘sum
Kim degüldür bî-kes ü sensin aña şaḥib her ān*

*Rû-siyāḥ Rif‘āt’a ol şāḥ Hüseyñ ḥürmetine
Eyle ferdāda şefā‘at ola şāḥa cîrān*

(Rıfat, kaside/25-26)

*Cedd-i pâkiñdir Muhammed umarız biz şefâ'at
Ki sen Âl-i 'Abâ'dansın ey şehîd-i Kerbelâ*

(Rüşdî, kaside/6)

*Yâ Resûlallâh eger sen baña yevmü'l-'araşât
Merhamet itmez isen cāy-ı selâmet mi olur*

*Mücrimim mücrimim ammâ seniñ ey kân-ı kerem
Ümmetiñ lâıyık-ı âzâr u haķâret mi olur*

*Hüseyin 'aşkına rahm eyle efendim yoħsa
Kuluña gayriden imdâd u 'inâyet mi olur*

(Şeref Hanım, kaside-4/26)

*Ceddiñize geçer sözünüz diyesiz hemân
Bu rû-siyeh Şeref bizim eyle şefâ'ati*

(Şeref Hanım, kaside-6/42)

*Bu siyeh-rûy-ı kerem-cûy u şefâ'at-ı hahıñ
Olmazın ħâlîne ħayrân 'âraşât u mizân*

*Bir fakîr ümmetiyim ceddiñizin rûz-ı cezâ
Yâ Ħasan el-meded u yâ Hüseyin el-ihsân*

*Mücrim isem de şu düşmenlere karşı dilerim
Sâye-i devletiñizde bulayım emn ü emân*

(Şeref Hanım, kaside-7/43)

*Bu Şeref nâmında mücrim ümmetin var yâd kııl
Ey şefâ'atle iden memnûn ehl-i maħşeri*

(Şeref Hanım, kaside-8/11)

*Dest-gîr olsun İmâmeyn-i hüâmameyn-i güzîn
İtmeyim ayaķlar altında meded âh u enin*

*Mücrim isem de amân Allâh için olun mu'îñ
Ümmetim disin Cenâb-ı Raħmeten-li'l-'âlemîn*

(Şeref Hanım, müseddes-4/10)

*Ceddiñize diyin olayım ben de ber-murâd
Bu mücrim ümmetini şefâ'atle ide şâd*

(Şeref Hanım, terķib-i bent/29)

*Ey Resûl-i Kibriyâ 'işıyânı çok bir bendeyim
Ancaķ evlâduñ tevellâsıyla ħalbi zindeyim*

*Nâ'il-i feyz-i şefâ'at olmak ümmidindeyim
Bu cihandan 'âzim olduķda cihan-ı diğere*

(Şirzad, müseddes-4/13)

*Mâ'âşî eyleyüp dergâh-ı Faħr-ı 'Âlem'e düşdüm
Şıgındım şol der-i ihsâna kim dâr-ı 'inâyetdür*

*Ümîd-i 'âfv idüp bâb-ı recâya geldi bir miskîn
Ne denlü cürm ile şayeste-i zecr ü 'uķubetdür*

(Zekayî, kaside/30-31)

*Kıyametde şefî'im Muştafâ'dır
'Uşât-ı ümmete lutfi 'aķâdır*

(Zühdi, terķib-i bent/35)

SONUÇ

Hız. Hüseyin ve Kerbela hadisesi için yazılan mersiyeler ve makteller ilk olarak Arap edebiyatında ortaya çıkmış, temelleri bizzat Ehlibeyt mensubu şahsiyetler tarafından atılmış ve Ehlibeyt'i sevenler tarafından geliştirilmiştir. Arap edebiyatından İran edebiyatına geçen tür; burada dinî, siyasî ve toplumsal sebeplerle gelişmiş, olgun örnekler vererek farklı toplumların edebiyatlarını etkilemiş, zamanla toplumsal hayatın vazgeçilmez bir unsuru haline dönüşmüştür.

Türk edebiyatında oldukça önemli bir yer tutan Kerbela konulu eserler XV. yüzyıldan itibaren mersiye ve maktel türünde görülmeye başlamış ve klasik edebiyatın her döneminde çokça işlenmiştir. En güzel örneği Fuzulî'nin Hadikatü's-Süedâ'sı kabul edilmektedir.

Kerbela mersiyelerinde bahsi en fazla geçen şahıslardan biri Hz. Peygamber'dir. Hz. Peygamber'in bahsi, bu türde yazılan eserlerde çok geniş bir yelpazededir. Bu eserlerde Hz. Peygamber'in yüceliği ve üstün vasıflarına sıkça vurgu yapılmakta, bu durum çoğu zaman ayetler, hadisler ve siyerle desteklenmektedir. Hz. Peygamber'in yüceliği anılmak suretiyle Hz. Peygamber'in torunu olan Hz. Hüseyin'in yüceliği ifade edilmeye ve Kerbela'da yaşanan zulüm ve cinayetin büyüklüğü anlatılmaya çalışılmaktadır. Bu durum da, Hz. Peygamber'in Hz. Hüseyin ve Ehlibeyt'i hakkındaki hadisleri ile teyit edilmektedir.

Kerbela mersiyelerinde, Hz. Peygamber'in bu hadise karşısında, hem yaşarken hem de irtihalinden sonra âlem-i ervâhta yaşadığı büyük üzüntüler dile getirilmektedir. Hz. Peygamber'i bu şekilde üzen kimselerin onun ümmetinden olamayacağı, Hz. Peygamber'in şefaatinde mahrum kalacakları, mahşer günü Hz. Peygamber'in bu katillerden davacı olacağı ve hesap soracağı gibi hususlar; mersiyelerde Hz. Peygamber bağlamında, üzerinde durulan bir diğer husustur.

Şairler, eserlerinin sonunda genellikle Hz. Peygamber'den şefaate talep etmektedirler. Yazdıkları eser sebebiyle Hz. Peygamber'den şefaate ümidi, Kerbela mersiyelerinin önemli hususiyetlerinden biridir. Bu da şairlerin, eserleri ile Hz. Peygamber'in üzüntüsünü dile getirmiş olmaları, onun hüznüne ortak olduklarını düşünmelerinden ileri gelmektedir. Hz. Hüseyin ve Kerbela hadisesi ile ilgili eserler vermenin ecir ile ilgili olarak aktarılan rivayetlerin de bunda payının olduğu bir gerçektir.

KAYNAKÇA

- Ahmed, Mahrukh (1395). Edebiyyât-ı Âşûrâyî, Seyr-i Tehevvol o Tekâmöl-i Ân Der-Edeb-i Fârsî. *Âyet-i Bûstân*, 1/3.
- Ahmet Cevdet. (1966). *Kıyas-ı Enbiya ve Tevârih-i Hulefâ*. İstanbul: Bedir Yayınevi.
- Akkoyun, Tuğba. (2015). *Lami'î Maktel-i İmam Hüseyin inceleme- çeviri yazı-sözlük*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akkuş, Metin (2006). *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Akyüz, Vecdi (1991). *Hilâfetin Saltanata Dönüşmesi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ali Salih, Salih (1408/hk). *er-Ravdatu'l-Muhtâre*. Kum:İntişârât-ı Şerîf Rıza.
- Arab, Abbas, Şerbetdar, Hasan Ali (1392/hş). Resâ-yı İmâm Huseyn Der-Ess'âr-ı Arabî-yi Endelus. *Fasl-nâme-i Edebiyyat-ı Şi'e*, Yıl: 1 Sayı: 3.
- Arsalan Mehmet, Erdoğan Mehtap (2009). *Kerbela Mersiyeleri*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Arsalan, Harun. (2001). *Kitab-ı Maktel-i Âl-i Resul: Giriş-metin-inceleme-sözlük- adlar dizini*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Canım, Rıdvan (2012). *Divan Edebiyatında Türler*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Çağlayan, Bünyamin (1997). *Kerbela Mersiyeleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, Özlem. (2007). *Âşıkî'nin Maktel-i Hüseyin'i Üzerine Dil İncelemesi*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eren, Hulusi. (2014). *Dârendeli Kâtipzâde Bekâyî-Maktel-i Hüseyin (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük Dizin)*. Yüksek Lisans Tezi Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fesenkarî, Hoccetollah, Ca'ferpur, Milad (1392/hş). Berresî-yi Zibâ-şinâkhtî-yi Nekhostîn Şi'r-i 'Âşûrâyî, *Fasl-nâme-i Edebiyyât-ı Dînî*, Sayı:4
- Güder, Nurcan Öznel (1997). *Kastamonulu Şazi Maktel-i Hüseyin*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, Şeyma. (1985). *Fuzûlî'nin Hadikatü's-Sü'edâ'sı*. Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
- Güngör, Şeyma (2003). "Maktel-i Hüseyin", TDVİA, Cilt:27, Ankara: Diyanet Vakfı Neşriyatı.
- İmâmî, Nesrollah (1374). *Kisâyî-i Mervezî Zendeğî o Şi'r-i Ū*. Tahran: İntişârât-ı Câmî
- İsen, Mustafa (1993). *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, Abdülkadir (1939). *Anadolu Türk Edebiyatında Maktel-i Hüseyinler*. İstanbul, İÜ Mezuniyet Travayı.
- Köksal, M. Asım (1984). *İslam Tarihi Hz. Hüseyin ve Kerbela Faciası*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Menteş, Jale Zümrüt. (2013). *Kemterî İbrahim Maktel-i İmam Hüseyin inceleme-çeviri yazı-sözlük*. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mücâhidî, Muhammed Ali. (1379/hş). *Şukûhî Şi'r-i Âşûrâ der-Zebân-ı Farsî*. Kum: İntişârât-ı Peyk-i Celâl.
- Öz, Mustafa (2002). "Kerbela" TDVİA Cilt:25, Ankara: Diyanet Vakfı Neşriyatı.
- Özçelik, Kenan. (2008). *Yûsuf-ı Meddâh ve Maktel-i Hüseyin (İnceleme- Metin-Sözlük)*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Reyşehrî, Muhammed, (1380/hş). *Mîzânü'l-Hikme*. (Dördüncü Baskı). Kum: İntişârât-ı Defter-i Teblîğâtı İslâmî.
- Rusta, Cemşîd, Karaçâhî, Saîde (1395). Vakavi-yi Câygâh-ı Siyâsî – Mezhebî-i Kitâb-ı Ravzatu's-Şuhedâ-yı Mîrzâ-yı Kâşîfî. Sayı:1.
- Sahibkarî, Zebîhollâh (1379). *Seyrî Der-Mersiye-i Âşûrâyî*. Tahran: İntişârât-ı Âşûrâ.
- Seyyidî, Seyyid Huseyn, Ostâdî, Hûşeng (1388/hş). Tecellî-i Âşûra vo İnkılab-ı Hoseynî Der-Şi'r-i Şi'e. *Edebiyyât-ı Tetbîkî*, 2/8.
- Şubber, Cevad (1388/hk). *Edebu't-Taf ev Şu'arâü'l-Huseyn* (Birinci Baskı). Beyrut: Muessesetu'l-E'lemî Li'l-Metbû'ât.
- Tabatabayî, Seyyid Mehdî, (1389/hş). Berresi-yi Zendeğî-yi Kisâyî-i Mervezî Ber-Esâs-i Khânişi Cedîd Ez-Kasîde-i Lâmiyye. Mecelle-i Tarikh-i Edebiyyat, 3/62.
- Taha Hamide, Abdulhasib, (1968). *Edebu's-Şi'a ilâ Nihâyeti'l-Karnî's-Sanî el-Hicrî*. Mısır: Matba'atu's-Sa'âdet.

-
- Tehrânî, Agabozorg (1403/hk). *ez-Zeri'a ilâ Tesanîf-i'ş-Şi'a*. Beyrut: Daru'l-Edvâ.
- Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (1994) “*Ebü'l-Esved ed-Düeli*”, TDVİA, Cilt:10, İstanbul: Diyanet Vakfı Neşriyatı.
- Yâhakkî, Muhammed Cafer, Ferzad Abdülhuseyn. (1386/hk). *Târikh-i Edebiyyât-ı Îrân o Cehân 2*. (Yedinci Baskı). Tahrân: Şirket-i Çâp o Neşr-i Kitâphâ-yı Dersî-i Îrân.
- Yavuz, Yusuf Şevki, “*Şefaat*”, TDVİA, Cilt:38, İstanbul: Diyanet Vakfı Neşriyatı.
- Yazar, Sadık (2009). XVI. Asır Şairlerinden Eğirdirli Şerifî'nin Şevâhidü'ş-Şühedâsı, *Turkish Studies* Volume 4/2, 10.7827/TurkishStudies.663.
- Yüksel, Yahya. (2012). *Nevruz Bin İsa'nın Manzume-i Kıssa-i Kerbelası (Varak 70a-139b)*. Yüksek Lisans Tezi. Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.